

a németek. Van bennük valami flagelláns ösztön és az önvád korbácsütései alatt csupasz testtel a nyilvánosság előtt vezeklő — mily kéjborzadályos gyötrellemmel vezeklő! — indulat. Efféle önlemezteletlenítésben a francia pesszimizmus tombolja ki eredendő keserűségét: „Ime az ember! Apró gyarlóságok és óriási gyengék undorító és mégis szánalmat ébresztő vegyülete!” Német író sokkal inkább szépíteni akarja jellemvonásait, optimizmusa arra készíti, hogy követésre méltó és bizonyára követésre találó eszményi mintaképpé faragja ki jobbik hasonmását.

Atyja nehéz halódását és elhunytát tanfilmszerű adathűséggel kivetítő fejezetében szörnnyű pellengért állít magának Dallos Sándor. Gyötrelmes szemrehányásokkal bünteti magát, nem bocsájthatja meg, hogy a kinjai között összeroppanó öregemberrel szemben nem tudott vigasztaló, bánatkönnyítő, örömszerző fiúvá enyhülni. — Megkapó a nyomasztó hangulatoknak ez az ékes szólása, ez a könyörtelen megértés és megértő könyörtelenség, amely csak Ady Endre szerelmi pesszimizmusában találja párját az új magyar irodalomban. De harag és szégyen között felhozott mentőérveivel el is távolodik Dallos Sándor az „Emile” írójától és az alázatosan töredelmes nagy oroszokhoz kerül közelebb azáltal, hogy naivabban ezenved. Nincs nála semmi hatásvacászó, ledéren ájtatos szemforgatás, mint azokról, akik titokban élvezik olvasójuk elszörnnyűlködését és kajánul izgatják, bizsergetik képzeletét. Az orosz írókban gyermeki gátlástalansággal, hangosan sir a megbánás és — a megtisztulás vágya. Ők nem az öncélú őszinteségért vetköztetik le enjüket minden rosszaságát, hanem a feloldás és végső megbocsájtás miatt. Vallomásuk nem önvád, hanem panasz, akárcsak a gyermeké, amikor elgügyögi csinyjeit és ezáltal felszabadul lelkinyomása alól.

A könyv terjedelmesebb második részében Budapest elesettjei vonulnak fel: a háború utáni Népliget

fillérekért mindenre kész tizennégyéves prostituáltjai, a Rákóczi-tér sajátos törvényeik szerint szervekedő munkanélküliei, Ujpest és Angyalföld kitaszítottjai, nyomorékjai, árnyai, Dallos Sándor dicsőretére válik, hogy egyformán kerül el ennek a témakörnek mindkét főveszélyét, egyfelől a vezércikkkel kardos módját, másfelől a riportszerűséget. Nem hangoskodik, nem méltatlankodik embereiért, de nem is festi le őket csupán kívülről, hanem épp abban állítja őket elének, amiben a legjobbak, legszebbek, legemberibbek: az álmaikban, vágyódásaikban.

Álmaikban mutatja meg az embert Dallos Sándor, mint ahogy maga is gomolygó mély álomban jár az ember nyomában. Önmagát keresve, észrevétlenül sodródik a legbusabb emberek, a legszomorubb társadalmi osztály örvénylő forgatagában, fel-alá vetődik az ár sötét hullámaival. (Jemnitz Sándor)

HALÁSZ MIKLÓS: CSEHSZLOVÁKIA 1918-1938. (Századunk kiadása, Budapest, 1938.) Amikor e könyv íródott, a közép-európai helyzet és Csehszlovákia belügyi viszonyai már sejtették, hogy a húsz éves Köztársaság súlyos válságba került és a régi keretek között tovább nem tartható fenn. Mikor a könyv napvilágot látott, a müncheni döntés folytán már lényeges területeket csatoltak el az u. n. történelmi országrészek testéből. Röviddel utána sor került Szlovenszko és Kárpátalja nagy részének elcsatolására is. Az események elsodró erejét azután már nem lehetett feltartóztatni. Néhány hónap alatt Csonka-Csehszlovákia is szétbomlott és régi formájában megszűnt létezni.

Halász Miklós könyvében felsorolja azokat a belső ellenmondásokat, melyek a Csehszlovák Köztársaságot létrehozták s amelyek az elmúlt húsz évben létét meghatározták. Az állam sorsát és fejlődésének útját belső és külső vonatkozásaiban szigorú tárgyilagossággal

és a történelmi, politikai és társadalmi hatóerők figyelembevételével rajzolja meg. A szerző a Köztársaság kiteljesedését bizonyos körvonalak mentén és kellő fenntartással célnak fogadja el, hogy megfelelő kiindulópontja legyen. Ismerteti a cseh államiság keletkezését, a világnézetek döntő szerepét az állam létsorsában, a csehek, szlovákok és a nemzetiségek egymáshoz való viszonyát és az állam viszonyát a szomszédos országokhoz. Tömör, de minden fontos körülményt számbavevő tanulmányát a mult évi fordulatot megelőző időkig vezeti. Könyve végén felveti a kérdést: Miért nem sikerült a csehszlovák külpolitikának szomszédai-val jó viszonyt teremtenie? Miért kellett a Köztársaságnak a francia hatalmi koncepció keleti oszlopának lennie, mikor ez a szerep ékké tette Középeurópa másközegű tömbjében? A válasz: A Köztársaság nem véthetett lényege ellen. Szerződésből született és ez a körülmény nemcsak jogokat, hanem kötelességeket is jelentett az uralkodó nép számára. Azonkívül még volt motivuma ennek a magatartásnak. A csehek u. i. nagyobb területet és ezzel több idegen nemzetiséget kaptak, mint amennyit akartak. A békét diktáló franciák szempontja t. i. az volt, hogy ember- és nyersanyagban, valamint hadászatiilag minél erősebbé tegyék az országot, mely őket kelet felől Németországgal szemben biztosítja. A nagyszámú nemzetiségek megtartása súlyos feladatot rótt a csehekre s így a nyugati formák keleti küldetésének szerepét kénytelen-ségből vállalták, mert különben nem számíthattak Franciaország katonai és politikai segítségére. S ha e szerepet nem vállalják, akkor az állam további útja kettéágazik a mind a kettőt önmagának kellett volna járhatóvá tennie.

Választania kellett: az államnak a bennlakó népek szövetségévé való átalakítása, vagy a szlovák kérdés gyökeres tisztázása révén a nemzeti állam tényleges megvalósítása

között. Mindkét esetben bizonyára számolni kellett volna a nemzetiségek leválásával.

A szerző utal arra, hogy kínálkozott még megoldási lehetőség: a dunai népek szövetségének megteremtése Csehszlovákia aktív részvételével. Ennek azonban heves ellenzői voltak. Elsősorban Benes, akinek egyáltalán nem volt Ausztria-programja. Úgy véljük, részben ez okozta Benes bukását és a Köztársaság széthullását is. Igaz, hogy ez a megoldás Csehszlovákia szuverenitását és önálló létét szüntette volna meg, ezzel szemben biztosította volna nemzeti és kulturális önkormányzatát és bizonyos mértékben gazdasági boldogulását is. Sajnos, minderre nem került sor. Nem kerülhetett sor, mert az említett okon kívül valószínűleg egyik dunamenti állam sem adta volna fel teljes önállóságát és a kérdés rendezése kapcsán elkerülhetetlenül szőnyegre kerül a párizskörnyéki békeszerződések módosítása. Ausztriának Németországhoz való csatló-lása után azonban már e két feltétel teljesítése esetén sem lehetett volna megvalósítani a dunai népek föderatív államát, a német terjeszkedés egyedüli védőgátját.

A több mint százoldalnyi tanulmányt a prágai országos statisztikai hivatal 1937-es évkönyve alapján összeállított statisztikai adatok, valamint 1938 áprilisától október közepéig lefolyt fontosabb politikai események táblázata egészíti ki. (Sándor László)

MÉCS LASZLÓ: ELŐKÉT NEMZEK. Öszintén szólva, nem a legkönnyebb feladat olyan költőt bírálni, aki hosszú évek óta mást sem tesz, mint, hogy a nála megcsontosodott formákban ismételtgeti önmagát, egyhangú többé-kevésbé jelentéktelen költeményekben.

Mint annyiszor, ismét felidézhet-nők a *Hajnali harangzó* vagy a *Rabszolgák énekelnek* c. Mécs-kötetek eruptív, igaz emberséggel át-érzett szépségeit, beszélhetnénk arról a nemes, evangéliumi sorsvállá-